Farkas László

Tények és fények

Kenyeres Zoltán: Harmadik csöngetés

Még vissza-visszatérünk majd ehhez a kötetnyi tanulmányhoz és arcképhez. Igazságait, felismeréseit majd mérlegeli a szakkritika. Magam az olvasás élményét osztom meg az olvasóval. A széles tájékozottság és tájékozódás láttán, az értéktisztelet, a színes előadás láttán. Nem ítélő vagyok, hanem örömmel elfogadom az írót idegenvezetőnek irodalmi, filozófiai, esztétikai kalandjain.

Évtizednyi munkája van a kötetben. Életének új régiója ez. Korábban hosszú éveket töltött el a szépirodalmat szolgáló intézeti kutatómunkában, majd az új meg új feladatokra inspiráló egyetemi oktatásban, kiadók és folyóiratok szerkesztésében. Hatalmas Weöres-monográfiát, tanulmánykötéteket teremtve. S amikor nyugdíjba ment, felszabadultan fordult a *kötelező kűrök* után a szabadon választott feladatok felé. Így született ez a kincses könyv.

Ötletesen és bölcsen szerkesztett kötet. Előszóval és utószóval. Az Előszó (helyett) így kezdődik: *„Kinn már süt a kora márciusi nap, éppen egy hátracsúszott könyvet próbálok kibányászni az egyik polcon, amikor megszólal a csengő. Valaki csönget. Megyek ki az előszobába, veszem le a kaputelefont, kérdezem, ki az: – Arany János – feleli. Kinézek az ablakon, tényleg ő az. Nem csodálkozom, már sokszor vártam. – Most megnyomok egy gombot – mondom neki –, berreg, és kinyitja a kertkaput, de, amikor be tetszik érni a házhoz, ott ismét csöngetni kell a névtáblán. Újra kinézek, látom, már benn van…”* És folytatódik az esszé „János bácsi” méltatásával, korrajzzal, korszakolással, recepcióval, jellemábrázolással. De mindvégig színesen, játékosa, tündérien.

Viszont az Utószó (helyett) a könyv legsúlyosabb esszéje, a „Lukács, Marcuse, Liberalizmus”. Odafigyelést követelő idézetekkel, filozófiai textusokkal, nehéz olvasmány. De nem híján a nyelvi színeknek, fényeknek, leleményeknek. Megmintázva közelmúltunk két jelentős gondolkodóját, igazságaikkal és tévedéseikkel jellemezve őket, sok róluk szóló idézettel, megállapítással. És odaállítja kőalakjaikat egymással szemben – a szoborparkba.

Láthatjuk tehát, hogy Kenyeres mindkét nyelven tud írni, de a szíve a színesebb, szellemesebb nyelv felé húz. Azért idéztem nyitó írásából, mert a könyvbemutatón beszélt arról, hogy nemcsak életünket

kellene visszahumanizálni, a szubjektumot, az *én*-t ismét a régi rangján szerepeltetni, hanem tudományos nyelvünket is közvetlenebbül, oldottabban kellene használni. „Öregségemre én most szeretnék inkább átmenni íróba" – mondta. „Az írásmű legyen szép."

(Ha már menti a szubjektumot, hadd tolakodjam ide személyes példával. Fábián Pál nyelvész professzoromnak mondtam annak idején, hogy idegenkedem a tudósi pedantériától, a száraz, személytelen nyelvész-nyelvtől. Pedig hallom, hogy a Kruzsokban nem hiányzik a kedély. Bátorított, írjam meg, például a Magyar Nyelvőr cikkeinek példáival. Megírtam, Deme László leadta a Nyelvőrben. Kaptam érte hideget, meleget…)

S az esszékötetben az elő- és az utószó között nagy vállalkozások és kisebb-nagyobb gyöngyszemek vannak. Szereti a kihívásokat. Krasznahorkai regényét és Nádas Péter Égő tisztások című művét értékbecsülő módon, alaposan elemzi, nem hallgatva el idegenkedéseit sem. A feledés ellen idézi fel egykori tudós tanárait és barátait, Király Istvánt, Szabolcsi Miklóst, Bókát, Sőtért, a szerkesztő-társ Juhász Ferencet, Vas Istvánt s Hubayt és ismét Weöres Sándort…

(Idéztem a tartalomjegyzékből, mert tőle tanultam, hogy nem kell idegenkedni a művek – ez esetben egy esszékötet – tartalom ismertetésétől, mert sokat elárul a szerzőről.)

Műfajt talál ki Kosztolányi alaposabb megismerésére: harminc oldalon közli több tucat méltató és bíráló kortárs vélemény-részletét, kis antológiát szerkeszt, vitatkozzatok. Kirándul a képzőművészetbe: egykori tanári jegyzeteiből építi föl a szecesszió történetét, értően és gazdagon. Tanulmányban igazít el a magyar századforduló dzsungelében: itt is kifejti, Crocéra, Szekfű Gyulára hivatkozva, hogy „A mi tudományágainkban vállalni kell önmagunkat, és még akkor is vállalnunk kell az Én szerepét, amikor harmadik személyben fogalmazunk." – Viszont megérintett, amikor az Új Írás búcsúszámában közölt írását újra olvastam, s más említéseket. Meghatódtam, amikor újra találkoztam azzal a tizenvalahány tanulmánnyal, amelyeknek első olvasója voltam: én közöltem őket a Tekintetben… És elszégyelltem magam azt az elemzését újraolvasva, amelyik egykori lapomban hibásan jelent meg. Valamint amikor Tamási Áron verséről azt írta Kenyeres Zoltán a Tekintetben, hogy nem is érti, a nagy író hogy írhatott ilyen rossz verset. – Amelyet én adtam közre a nálam őrzött Új Írás archívumból, amikor még Ördögh Szilveszter volt a szerkesztő, s jegyzetemben hosszasan mentegettem a költeményt.

Epizódok és mélyelemzések együtt, emlékek és búcsúszavak, fényekkel és árnyakkal, sok-sok okos felismeréssel, leletmentéssel, titokfejtéssel. Teremtő, nagy korszaka Kenyeres Zoltánnak.

A könyv címének több olvasata lehetséges. Én úgy értelmezem, hogy kezdődhet a harmadik fölvonás. Tudományos érdemeiért Széchenyi-díjat kapott. Életműve most tetőzik, esszéíró, író érdemekkel. Megérdemelné a turini remetéről elnevezett díjat.